

Váradi Julianna

Nyomozástan IV. A kriminológia alapjai

A követelménymodul megnevezése:

Általános őr-és járőrszolgálati feladatok

A követelménymodul száma: 0731-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-024-50

KRIMINOLÓGIAI ALAPISMERETEK

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Ön a BRFK IX. kerületi Rendőrkapitányság Közrendvédelmi Osztály állományában teljesít gépkocsizó járőrszolgálatot. Az eligazítás során azt a feladatot kapja, hogy fokozott figyelmet fordítson a szolgálatellátás során a gyermek és fiatalkorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények megelőzésére. Ennek során arra kap utasítást, hogy a járőrútvonalon fokozottan ellenőrizze a közoktatási és szakképzési intézmények környékét, a közösségi helyiségeket, kulturális és szórakozóhelyeket és azok környékét. Előzze meg és szűrje ki a gyermek és fiatalkorúak sérelmére elkövetett bűncselekményeket, előzze meg, és akadályozza meg a gyermek és fiatalkorúkat veszélyeztető magatartásokat. Megállapításairól, tapasztalatairól, intézkedéseiről készítsen jelentést!

1. ábra. Igazoltatás egy sörözőben

Hogyan készül fel a fenti feladatok ellátására. A felkészüléshez milyen tények, adatok ismerete szükséges az Ön számára? Milyen intézkedéseket fogantatosít a fenti feladatok érdekében?

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A KRIMINOLÓGIA HELYE ÉS SZEREPE A BŰNÜGYI TUDOMÁNYOK RENDSZERÉBEN

1. A kriminológia helye és szerepe

A bűnözés virtuálisan mindig jelen van a lakosság hétköznapi életében – és szerencsére ritkábban –, a napi gondjaiban. A téma különleges, izgalmas volta miatt az emberek fantáziájában, szórakozásában, olvasmányában, szorongásaiban, érdeklődésében szintén találkozunk vele. Írók, újságírók, médiaszakemberek érzékelve a nagyfokú érdeklődést, ugyancsak jelentős figyelmet szentelnek a bűnözésnek.

Mivel a bűnözés, mint téma hordoz valami mágikus vonzerőt, melyet a szenzációkereső tálalás alaposan ki is használ, ezzel szoros kölcsönhatásban az általános életfélélmek részeként a lakosság egy részében kialakuló szorongás.

A kriminológia többfrontos harcban áll a tömegtájékoztatás szenzációkeresésével, a gyakran előítéletes lakossággal. A kriminológia azzal foglalkozik, amiről szinte mindenkinek van véleménye, de tétéleit, állításait rendre eltorzítják, hatékonyságát gyakran megkérdőjelezzik.

Első megközelítésben a **kriminológia egy emberekkel és a köztük fennálló kapcsolatokkal foglalkozó tudomány**, közelebbről „ember-tudomány”, mely vizsgálja a bűnelkövetőt, mint individuumot (például testi és lelki tulajdonságait), másrészt viszont **társadalomtudomány**, mert megpróbálja a társadalom, illetve annak csoportjainak a bűnelkövető viselkedésére gyakorolt befolyását áttekinteni. A kriminológiát mindenekelőtt szociálpszichológiai megközelítésű tudományként (is) fel lehet fogni, mely a bűnözés kialakulását, annak kezelését mint a lelki és társadalmi folyamatokat együtt értelmezi.

2. A kriminológia fogalmi megjelenései

A kriminológia fogalmának magyarázatára megkülönböztetünk

egydimenziós: a kriminológia a bűnözéssel foglalkozó tudomány (Raymond Gassin – 1988-ban);

kétdimenziós: a kriminológia a bűnöző magatartást kutatja, annak individuális és társadalmi kialakulását, a bűnözőt és a bűnözést (Karl. O. Christiansen – 1983-ban);

háromdimenziós:

- a kriminológia foglalkozik a bűncselekményt előidéző faktorokkal (bűncselekmény),
- a tettes megbüntetésével/ kezelésével (tettes),
- az okozott károk jóvátételével (áldozat) (Stephen Schafer – 1976-ban);

négydimenziós: a kriminológia olyan empirikus interdiszciplináris tudomány, amely foglalkozik

- a bűncselekménnyel,
- a bűnelkövetővel,
- az áldozattal,
- (a deviáns magatartás) társadalmi kontrolljával (Antonio Garcia Pablos de Molina - 1988-ban)

ötdimenziós:

- a bűncselekménnyel,
- a bűnelkövetővel,
- az áldozattal,
- (a deviáns magatartás) társadalmi kontrolljával,
- bűnözés kialakulásával és tüneteivel (Brenon Holyst - 1989-ben)

modelleket.

A kriminológia szó a latin „crimen” – bűncselekmény, és a görög „logiosz” – tan (valamivel foglalkozó) szavak összetételéből származik. A kriminológia ezek szerint a bűncselekményekkel foglalkozó tudomány.

A kriminológia szóra egységes fogalom-meghatározással – a fentiekből eredően – sajnos nem szolgálhatunk, azonban megkülönböztetjük a kriminológia szűkebb és tágabb értelmezését:

A szűkebb értelemben vett kriminológia látómezejében a bűn és a bűnözés tapasztalati kutatása, továbbá az elkövető személye áll. Módszere az összbűnözés, az egyes bűncselekmények struktúrájának és dinamikájának leírása, valamint különböző bűnesetek tudományos bemutatása.

A tágabb értelemben vett kriminológia az előzőeken túl a kriminológiai bűncselekmény-fogalom által kiterjesztett tudományterületen is tevékenykedik, és központi feladatának azt tekinti, hogy ismereteket gyűjtsön a bűnözésről, a bűnelkövetőről, az áldozatról, valamint az összes állami és társadalmi reakcióról, mely a bűnözés visszaszorítását célozza.

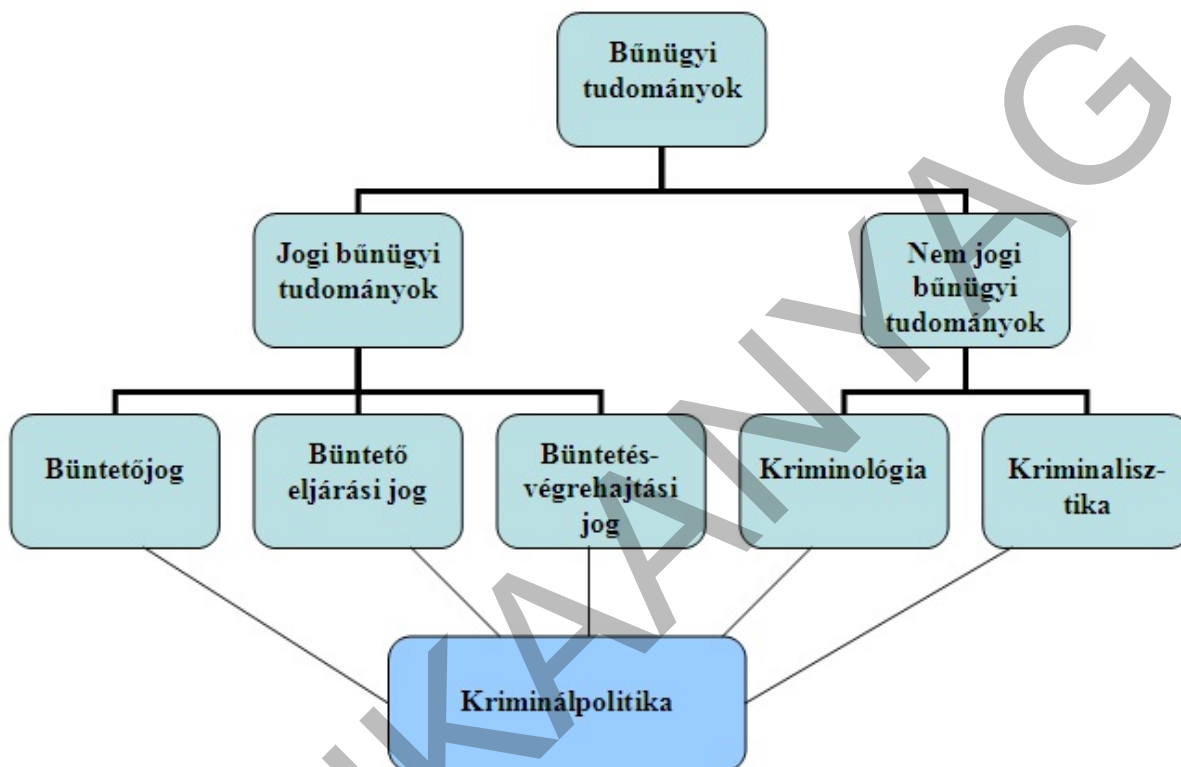
E feladatkört legjobban leíró G. Kaiser definíciója szerint: „A kriminológia a bűnözésről, a bűnelkövetőről és a negatív deviáns viselkedésről, valamint ezek ellenőrzéséről létező tapasztalati tudás rendszerezett összessége. A tudományterület olyan alapfogalmakkal dolgozik, mint a bűnözés, bűnelkövető és bűnözési kontroll, de hozzátartozik az áldozattan és a bűnmegelőzés is.” (Kaiser, 1993).

A kriminológia, mint társadalomtudomány, kapcsolatban van a szociológiával, a pszichológiával, a pedagógiával, valamint a biológiával, szoros kapcsolatban azonban a bűnügyi tudományokkal van.

3. Bűnügyi tudományok

A bűnügyi tudományok egész rendszere együttesen törekszik a bűnözés visszaszorítására, s ennyiben valamennyinek közös a tárgya és a célja, a különbség csak abban ragadható meg, hogy nézőpontjaik és módszereik eltérnek egymástól.

A kriminológia a bűnügyi tudományok rendszerében a következőképpen helyezhető el*:

2. ábra. A bűnügyi alaptudományok rendszere

A kriminológia és a jogi bűnügyi tudományok

A két diszciplína alapvető különbsége abban mutatkozik, hogy a büntetőjog normatív tudomány. Kutatási tárgyára úgy tekint, hogy az nem foglalja magába az összes társadalomellenes magatartást, abból csak annyit, amennyit a törvényhozó bűncselekménynek nyilvánít.

A kriminológia ezzel szemben a kriminológiai bűncselekmény-fogalom értelmében – lényegében relatíve határozatlanul – a büntetőjogi bűncselekmény-fogalmon túl még kutatási területéhez számítja az összes negatív devianciát, mindent, ami kapcsolatba hozható a bűnözéssel.

A magyar szakirodalomban Vermes (1971.), vagy a nemzetköziben Schwind (1997.) szerint.

Módszereikben abban fedezhető fel különbség, hogy míg a büntetőjog tudomány dogmatikai, történeti, filozófiai, jogszociológiai eszköztárral dolgozik, addig a kriminológia nagy általánosságban empirikus adatgyűjtési módszerekkel, melyeken belül megtalálhatók a szociológiai, pszichológiai és egyéb megközelítések.

A büntetőjog emberi magatartásokat értékeli, normákat alkot.

A kriminológia és a kriminalisztika

A kriminalisztika lényegét tekintve bűnügyi nyomozástan, a bűnügyi tudományoknak az az ága, amely a bűncselekmények felderítésének és bizonyításának eszközeit és módszereit tárja fel és rendszerezi elvi és gyakorlati szempontból egyaránt.

A két nem jogi bűnügyi tudományágban számtalan közös vonás fedezhető fel. Mindkettő ténytudomány abban az értelemben, hogy a bűnözés valóságjelenségeit kutatja, a közös cél: a társadalomnak a bűnözéstől való védelme. Konkrét kutatási területük vonatkozásában azonban már mutatkoznak különbségek.

Különbség fedezhető fel abban is, hogy míg a kriminológia egyebeken túl a bűnözés okait keresi, addig a kriminalisztika a bűncselekmények tényállási elemeinek felderítését és bizonyítását szolgáló legmegfelelőbb eszközöket és módszereket kutatja.

4. A kriminológia részterületei

A kriminológia részterületei a következők:

a) **A bűnözési oktan vagy krimináletiológia** a kriminológia legrégebben kialakult ága, mely az egyes bűncselekmények, valamint a bűnözés mint tömegjelenség keletkezésének okait, lehetséges magyarázatát vizsgálja. Ebből következően keresi, hogy a bűnelkövető személyiségében és társadalmi körülményeiben mi vezetett a bűnös akarathatározásához. Milyen szubjektív és objektív okok hatottak az elkövetőre? Milyen módon, milyen fejlődési állomásokon keresztül alakul ki a deviáns személyiség? Milyen kölcsönhatás figyelhető meg a bűnözés és a társadalmi, gazdasági változások között? Összességében bonyolult az az okrendszer, ami a bűnelkövetéshez és a bűnözéshez vezet, ezek mindegyikének kutatását a kriminológiának ez az ága végzi. A bűnözési elméletek áttanulmányozásából hozzávetőleges képet alkothatunk arról a magyarázatmennységről, amit a kriminológusok mint kollektív tudásanyagot az idők során összegyűjtöttek.

b) **A bűnözési alaktan vagy kriminálmorfológia** lényegében arra ad választ, hogy milyen is a bűnözés. Az egyedi bűnesetek leírása értelemszerűen inkább a kriminalisztika, valamint a bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervek feladata. A kriminológiának ezen a területen sokkal inkább integráló, szintetizáló teendői adódnak (például amikor valamely bűnelkövetési mód megszorodik). A kriminálmorfológia jellegzetes megközelítésmódjai szerint lehet a bűnözést leírni elkövetők szerint – így nem, kor, családi állapot, társadalmi-gazdasági helyzet (például fehérgalléros bűnözés) stb. –; vagy a védett jogtárgy szerint – vagyon elleni bűnözés, közlekedési bűnözés stb. –; vagy az elkövetés módja szerint – erőszakos bűnözés, szervezett bűnözés –; esetleg a földrajzi elhelyezkedés szerint – városi bűnözés, falusi bűnözés.

c) **Az áldozattan vagy viktimológia** a kriminológiának viszonylag új kutatási területe, s egyben jó példája annak is, hogy a kriminológia itt a büntetőjog hagyományos mozgásterén túlterjeszkedik.

d) **Pönológia (büntetéstan) és az intézménykutatás.** Intenzív kutatás indult a bűnözés és az erre adott társadalmi válasz kölcsönhatásáról. Vizsgálják a kutatók, hogy milyen a társadalom úgynevezett büntetőigénye, ez mitől motivált? Milyen büntető szankciókat, – nemeket, milyen szigorral alkalmaznak? Van-e összefüggés a szigor és a bűnözés között (és fordítva)?

e) **Bűnmegelőzés vagy profilaxis.** Minden tudomány törekszik valamilyen közvetlen hasznosságra, így érthető módon a kriminológia sem éri be a pusztán leíró, regisztráló, okfeltáró tevékenységgel, hanem igyekszik a társadalom számára fontos tanulságokat a jövőre nézve megfogalmazni.

A büntetőjog általános és speciális prevenciójához képest a kriminológia megelőzés alatt jóval szélesebb területet ért. Tekintettel arra, hogy a kriminológia az oktani vizsgálataival a bűnözés létrejöttének eredetét, feltételeit keresi, ezen tapasztalatok értelemszerűen egyúttal megelőzési tanulságok is. Ugyanez áll a viktimológia vagy az intézménykutatás területére.

A KRIMINOLÓGIA TÁRGYA, FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE, ALAPVETŐ IRÁNYZATAI, VIZSGÁLATI MÓDSZEREI

A kriminológia összefüggésekben vizsgálja a bűnözést, arra törekszik, hogy a bűncselekmények elkövetésének okait meg lehessen állapítani, illetve eredményes lépéseket lehessen tenni a bűnmegelőzés terén. Ezzel összefüggésben a kriminológusok többek között a bűncselekmény helyszínén folyó vizsgálatokat végzik. Átfogóan vizsgálják az olyan bűnözői tevékenységeket, amelyek kevésbé láthatóak, de jelentős károkat okoznak, továbbá vizsgálják a büntetéseket, amelyeket az elkövetőkre kiszabnak.

A kriminológia vizsgálati köréhez kapcsolódik még a kábítószeres, az erőszakos bűnözés problémaköre, a nemzetközi terrorizmussal összefüggő okok, elkövetői magatartások jellemzőinek vizsgálata. Ebből látható, hogy a kriminológia olyan rendkívül összetett tudományág, amely a bűncselekménnyel, mint társadalmi jelenséggel foglalkozik. Magában foglalja a jogsértések, illetve az ezekre adott válaszok tanulmányozását. Elsődleges célja a jogalkotásra, a bűncselekményekre, azok megelőzésére vonatkozó általános és speciális kérdések rendszerének kidolgozása.

Lényegében a bűnözés okainak feltárásával és ezen keresztül a megelőzés, visszaszorítás lehetőségeinek kidolgozásával foglalkozik.

1. A kriminológia tárgya a következő folyamatok és rendszerek elméleti és tapasztalati kutatása:

- A bűnözővé válás társadalmi és egyéni folyamatai, a jogkövetés és a bűnözés kölcsönhatásai
- A bűncselekmény, mint egyedi jelenség és a bűnözés, mint tömegjelenség gyakorisága, összetétele, megjelenési formái, okai, fejlődése, látenciája
- A fiatalkori bűnözés gyakorisága, összetétele, megjelenési formái, okai, fejlődése, látenciája
- A társadalmi beilleszkedési zavarok gyakorisága, összetétele, megjelenési formái, okai, fejlődése, látenciája
- A jogsértő személy személyiségi és társadalmi vonatkozásai, bűnözői karriere, kezelése
- Az áldozat személyiségi és társadalmi vonatkozásai, áldozati karriere, kezelése
- A bűncselekményre adott válasz
- Az informális társadalmi kontroll
- A formális társadalmi kontroll
- A másodlagos kriminalizálódás / viktimizálódás

Legfontosabb tárgykörei a következők:

- az ismertté vált és látens (nem látható, rejtett) bűnözés,
- a bűncselekmény elkövetője, az elkövetővé válás, a bűnöző életmód, a bűnözés és a normasértő (deviáns) jelenségek kapcsolata, a társadalmi beilleszkedési zavarok,
- a bűncselekmények áldozatai, az áldozattá válás és következményei,
- a bűnözés elleni küzdelem eszközei, módszerei, intézményrendszere; a büntető igazságszolgáltatási rendszer működése, hatékonysága,
- bűnmegelőzés,
- bűnözési prognózisok.

2. A kriminológia fejlődéstörténete

Az emberiség valamennyi társadalmi formációjából ismeretesek az egyéneket és a közösségi életviszonyokat támadó emberi magatartások. Elkövetőinek üldözése az ősközösségi társadalomban a nemzetiségi szervezet (vérbosszú, elűzés), a kizsákmányoló társadalomban (az állam és a jog kialakulása után) a közhatalmi szervek által alkalmazott büntetésekkel történt. A bűnözés valamennyi társadalom elementáris problémájává vált, az üldözésükre és megelőzésükre pedig különböző funkciókat ellátó állami szervek jöttek létre (rendőrség, bíróság, büntetés-végrehajtási apparátus).

A büntető jellegű felelősségre vonás a rabszolgatartó és feudális társadalmi rendszerben, valamint a fasiszta államokban nyíltan és leplezetlenül az uralkodó osztály fennmaradásának, érdekei biztosításának, a kizsákmányolt tömegek elnyomásának, a haladó mozgalmak megtörésének egyik fontos eszköze.

Az egyes bűncselekményekkel szembeni fellépést – a múlt század elejéig – elsősorban következetesen állami feladatnak tekintették. A büntető felelősségre vonásnak az alapja az uralkodó osztály érdekeinek megfelelően gyakorolt akarata, s ezért kellett – mások elrettentése miatt is – a bűnösnek ítélt embert a társadalom tagjai közül eltávolítani és likvidálni.

A bűnüldözésben, a büntető igazságszolgáltatásban mutatkozó önkény, kegyetlenség, a bűncselekmény és a következményei közötti aránytalanság, a büntetések embertelensége ellen a polgári társadalom kialakulásától – a felvilágosodás kezdetétől – a haladó gondolkodók felléptek. Alapvető jogi garanciákat követeltek a büntető magatartások törvényalkotói meghatározása és a büntetési eszközök alkalmazása vonatkozásában.

A bűnüldöző és büntetőigazságot szolgáltató szervek működésének alapja mindinkább a tétéles büntetőjogi rendszerekhez kapcsolódott. A bűncselekményekben a törvény pusztá megszegését látták, amellyel „azért járt együtt a büntetés, hogy a megsértett fogalmaknak elégtételt szolgáltatassanak” (klasszikus büntetőjogi iskola).

A bűncselekmények állandó növekedése, a visszaszorításuk érdekében tett erőfeszítések sikertelensége társadalmi igényként vetette fel a bűnözéssel összefüggő kérdések alaposabb feltárását, hogy mindezek alapján kidolgozhatassanak egy hatásosabbnak vélt, megelőző, védekező és megtorló intézkedési rendszert.

A társadalommal, valamint az emberrel foglalkozó tudományok fejlődése, ismeretanyaguk gazdagodása – az adott időszak tudomány-színvonalának és emberképének megfelelően – lehetővé tette és objektíve megteremtette az alapját annak, hogy a bűnözéssel egyrészt mint a bűncselekmények összességének sokrétűségével, másrészt az elkövetőkkel, mint a bűnös ember személyiségének konstitucionális (alkotmányos) jellemzőivel foglalkozzanak.

A klasszikus kriminológia fejlődéstörténetének kezdete a XVI. század közepére tehető, amikor Giambattista della Porta megalapította a fiziognómiai iskolát, amely az arcvonásokat vizsgálta, illetve azok kapcsolatát az emberi viselkedéssel összefüggésben.

A XIX. század elejéig több irányzat, felfogás alakult ki, többek között a Cesare Beccaria által képviselt koncepció, amely az átfogó, felvilágosult, törvényeken alapuló igazságszolgáltatási rendszer alapjait rakta le. Jeremy Bentham kidolgozta a büntetés elveit, Johann Kaspar Lavater a bűnözés okainak biológiai megközelítését képviselte.

A Charles Darwin által megalkotott evolúciós elmélet döntően megváltoztatta az emberi viselkedésre vonatkozó tudományos magyarázatokat.

A modern kriminológia egyik megteremtője Cesare Lombroso volt, aki azt állította, hogy létezik „született bűnöző”, azaz megállapítása szerint az ember génjeiben hordozhatja a bűnözői viselkedésre utaló hajlamot.

Raffaele Garofalo a bűnözői viselkedés alapjait nem a fizikai jellemzőekben, hanem inkább az erkölcsi problémákban látta.

Ernst Kretschmer létrehozta a kriminológia testalkattal összefüggő nézetrendszerét, William Sheldon pedig a testtípusokat a törvénysértő viselkedésekkel hozta kapcsolatba.

André Michel Guerry a bűnözést társadalmi tényezőkre vonatkoztatta, Gabriel Tarde pedig tanult viselkedésként írta le.

Emile Durkheim az anómia elmélet megalkotója, mely szerint a bűnözés minden társadalom „normális” jelensége.

Sheldon Glueck és Eleanor Glueck szerint a fiatalkori bűnelkövetésnek társadalmi okai vannak, de a pszichológiai és a biológiai magyarázatok jelentőségét is elismerték.

A XX. század közepétől a kriminológusok az ifjúsági magatartásformák, illetve az ezzel kapcsolatban kialakult „bandák” létrejöttének és fejlődésének elméletét vizsgálták. Folyamatos kutatómunka során megállapították, hogy az alsóbb osztályokhoz tartozók, akik nem képesek megfelelni a társadalom elvárásainak, saját normákat alakítottak ki, amelyek révén elismertséget szerezhettek maguknak.

A század vége felé megállapítást nyert, hogy „a bandák” egyre erőszakosabbak, és növekvő mértékben használnak lőfegyvert, illetve olyan jelentős, illegális hasznot hozó tevékenységekben vesznek részt, mint például a kábítószer-kereskedelem. Napjainkban a kriminológusok a bűnözést szociológiai szempontból rendszerint a feszültség, a kulturális deviancia, és a társadalmi kontroll kategóriáiba sorolják.

3. A kriminológia jelentősebb magyarországi képviselői

Magyarország társadalmi fejlődésében mintegy fél évszázaddal maradt el a nyugat-európai országok fejlődésétől. Ez lemaradás érzékelhetően tükröződik a kriminálpolitikában, a törvényhozásban, a bűnözésre való társadalmi reagálásban egyaránt. A megállapítás természetesen csak megközelítően igaz, minthogy a magyar fejlődésnek a bűnügyek, az igazságszolgáltatás világában is megvannak a maga sajátosságai. A kriminológia magyarországi fejlődése bizonyos időeltolódással, de alapjában követte az európai fejlődést.

Lenhossék József (1818–1888), a nemzetközi hírű magyar patológus kutatási eredményei kevésbé ismertek a hazai kriminológiai gondolkodás szempontjából, művei viszont nem elhanyagolhatóak. Munkáival elősegítette, hogy a testi adottságokon alapuló determináció tudományos tézisei hazánkban is követőkre találjanak.

Az antropológiai irányzat néven elterjedt tanok utolsó nagyhatású magyar képviselője Ferenczi Sándor (1873–1933) budapesti ideggyógyász volt, aki a két világháború közötti időszakban végzett a bűnözővé válást befolyásoló okok körében tudományos kutatásokat.

Balogh Jenő (1864–1953) elsősorban büntetőjogász volt, de kriminálpolitikájában következetesen képviselte a szociológiai irányzat pozitívista nézeteit. Teljes erővel vett részt a századforduló büntetőjogi reformtörekvéseiben. Balogh Jenő kiemelkedő szakmai tevékenysége mellett, amit mint egyetemi tanár folytatott, magas közfunkciókat is ellátott: egy időszakra igazságügyi miniszter, majd a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára volt. Balogh Jenő elfogadta az okság, az oksági törvényszerűségek létezését a bűncselekmények magyarázatában, s elvetette a szabad akarat létezését a bűncselekmények magyarázatában, s elvetette a szabad akarat koncepciójához való merev ragaszkodást.

Vámbéri Rusztem (1872–1948) egész munkásságán végigvonul az a meggyőződés, hogy a bűnözés, a bűnös emberi magatartás determinálásában a gazdasági viszonyoknak, a társadalom alapvető struktúráinak van döntő szerepe. Felismerte, hogy törvényszerű kapcsolat van az adott társadalmi viszonyok és a bűnözés között.

Irk Albert (1884–1952) büntetőjogász és kriminológus volt. Kriminológiai nézeteit a „Kriminológia” c. könyvében foglalta össze. Itt a szerző mindenekelőtt etológiai kérdéseket tárgyalt, s a büntett embertani, fizikai és társadalmi tényezőit igyekezett feltárni. Felfogásának lényege abban foglalható össze, hogy a kriminalitásnak különböző, részben a társadalmi és a fizikai környezetben (exogén tényezők), részben pedig az emberi szervezetben (endogén tényezők) rejlő okai vannak, s közülük a társadalmi tényezők szerepe a jelentősebb.

Hacker Ervin (1888–1945) állásfoglalása hasonló, ő is a gazdasági, szociális jelenségeknek tulajdonított döntő szerepet a bűnös emberi magatartás kialakításában, elismerve az antropológiai és a pszichikus tényezők hatását a bűncselekmény elkövetésére.

Szabó András (1928–) magyar jogász, kriminológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. A magyarországi kriminológiai tudomány neves képviselője. Nevéhez fűződik az alkotmányos büntetőjog fogalmának megalapozása. 1990 és 1998 között az Alkotmánybíróság tagja.

Finszer Géza (1945–) egyetemi docens, a MTA nagydoktora, kriminológus, a rendőrségi reform élharcosa. Kutatási területei a rendészeti igazgatás, rendőrség, kriminálpolitika, büntetőeljárás, kriminalisztika.

Korinek László (1946–) jogász, kriminológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. A kriminológia empirikus módszerei, a viktimológia és a rendészettudomány neves kutatója.

Lévay Miklós (1952–) jogtudós, kriminológus, egyetemi tanár. Kutatási területe a kábítószer-probléma és a bűnözés összefüggései, valamint az alkoholfogyasztás büntetőjogi vonatkozásai és a drogpolitika.

Póczik Szilveszter (1957–) történész, kriminológus, nyelvész, a történelemtudomány kandidátusa. Kutatási területei a társadalmi kirekesztés, gyűlöletcselekmények, etnikai kisebbségek, fiatalok bűnözése, határokon átlépő és nemzetközi szervezett bűnözés, nemzetközi migráció, nemzetközi rizikómenedzsment.

4. A kriminológia vizsgálati módszerei

A kriminológia a bűnözést három megközelítési módban vizsgálja:

- Alaktani (morfológiai) szempontból: a bűnözés terjedelme (volumene), bűnözés szerkezete (struktúrája), bűnözés változása (dinamikája).
- Oksági (etológiai) vizsgálatok: a morfológia által nyújtott elemzésekre támaszkodik.
- Megelőzés (prevenció): azoknak a módoknak, eszközöknek a kidolgozása, amelyekkel a bűncselekmények egy bizonyos határig megelőzhetőek, elviselhető szinten tarthatók.

A kriminológia módszerei:

- Statisztikai módszer: nagyszámú jelenségek vizsgálatára alkalmas.
- Klinikai módszer: csupán szűk területre korlátozódik, az elkövetők életútjának tanulmányozására.
- Technikai eszközök és eljárások: megfigyelés, egyéni beszélgetés, önéletrajz, önvallomás, akták, ügyiratok tanulmányozása, kérdőívek, kísérlet.
- Elemzési, elméletképzési módszerek: hipotézis, modellkészítés; indukció – dedukció; matematikai módszerek az elméletképzésben

A kriminológia vizsgálatát végző kutatóknak három fő célja van azzal kapcsolatban, hogy mérik a bűnözést és a bűnözői magatartásmintákat.

Adatokat kell gyűjteniük és elemezniük ahhoz, hogy:

- ellenőrizzék a bűnelkövetésről szóló elméleteket,
- megismerjék a bűnözés szituációs jellemzőit, és megelőzési stratégiákat dolgozzanak ki,
- meghatározzák az igazságszolgáltatási rendszer napi szükségleteit.

A bűnözés és a bűnözők jellemzőinek mérése révén kimutathatóak a bűnözési tendenciák, helyszínek, időpontok, ahol és amikor a bűncselekményeket a legnagyobb valószínűséggel elkövetik, illetve feltárhatóvá válik a bűncselekményről kialakult társadalmi vélemény.

A BŰNÖZÉS FOGALMA, FŐ IRÁNYAI, TENDENCIÁI

1. A bűnözés fogalma

Bűnözés: Olyan történelmileg változó társadalmi – jogi tömegjelenség, amely egy meghatározott területen és időben elkövetett bűncselekményeket, elkövetőiket és a cselekmények sértettjeit foglalja magában.

Ismertté vált bűnözés (regisztrált bűnözés): A nyomozó hatóságok tudomására jutott, a kriminálstatisztika szabályai szerint rögzített, regisztrált, egy adott területen meghatározott időben elkövetett bűncselekmények, ismertté vált bűnelkövetők és sértettek (áldozatok) száma és különböző ismérvei.

Természetesen nem ad tájékoztatást az úgynevezett látens vagy rejtett bűnözésről, azaz azokról a bűncselekményekről és elkövetőikről, amelyek nem jutnak a hivatalos szervek tudomására.

Látens (rejtett) bűnözés: Azoknak a bűncselekményeknek, bűnelkövetőknek és sértetteknek (áldozatoknak) az összessége, amelyek nem jutnak a hatóságok tudomására. Általánosan elfogadott feltételezés szerint a látens bűnözés – a becslésére vonatkozó kutatások alapján – , az ismertté vált bűnözés többszöröse. Minimum kétszerese, de a legáltalánosabb vélemény szerint négyszer-öttször is több, mint a regisztrált bűnözés.

2. A bűnözés fő irányai, tendenciái

A bűnözés irányát meghatározzák a társadalom mikro- és makrokörnyezeti összetevői, a családok szociális helyzete, a gazdasági élet változásai, az írott és elektronikus média hatása, stb. Minden bűncselekmény egyik legfontosabb jellemzője, hogy milyen gyakran követik el, továbbá fontos elemzési tényező az elkövetők életkor szerinti megoszlása. Tekintettel arra, hogy rendszerint a fiatalabb korosztály követi el a legtöbb bűncselekményt, ezért a lakosság életkor szerinti megoszlása jelentős hatással van a bűnözés alakulására.

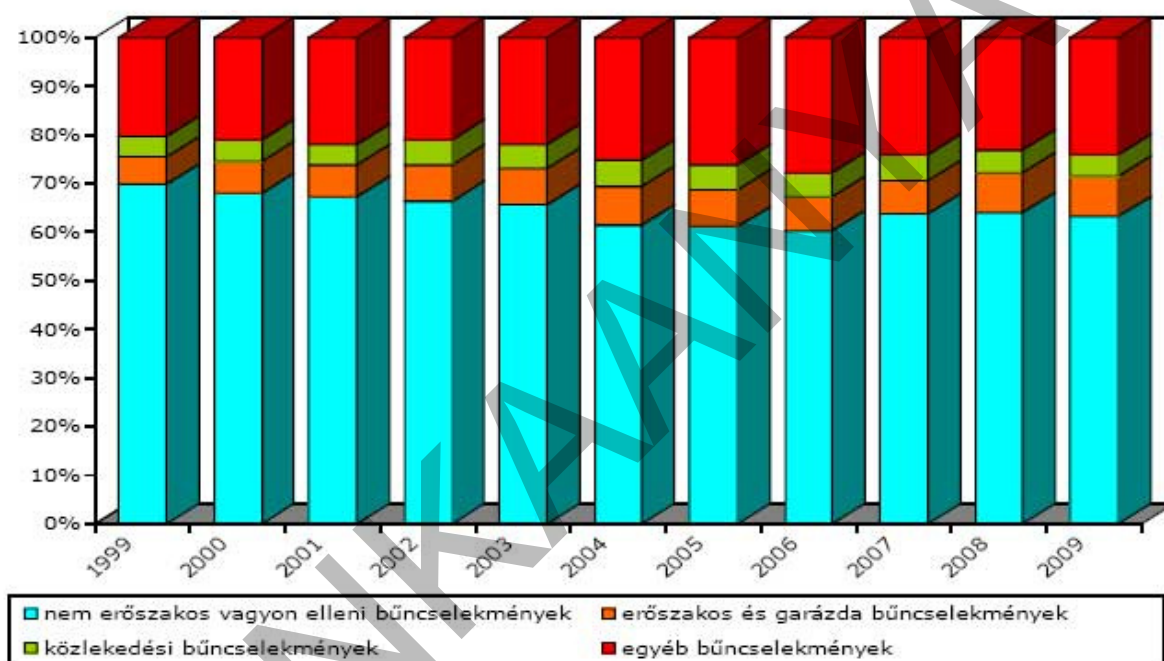
A bűncselekmények további fontos elemzési szempontja, hogy a törvénybe ütköző tevékenységet hol és mikor követik el. További fontos elemzési kategória a bűncselekmények vonatkozásában, hogy azokat a társadalom tagjai mennyire tartják súlyosnak, vagyis milyen az erkölcsi morál. A kriminológia tudománya továbbá vizsgálat tárgyává teszi a bűnözés összefüggését az életkorral, a nemekkel, a társadalmi osztályba, illetve etnikai csoportba tartozással is.

A bűnözés és a bűnözők jellemzőinek mérése alapján bűnözési tendenciák mutathatók ki – helyszínek és időpontok, ahol és amikor a bűncselekményeket a legnagyobb valószínűséggel elkövetik –, és ennek alapján feltárható a bűncselekmények megítéléséről kialakult társadalmi nézet.

A BŰNÖZÉS STRUKTÚRÁJA ÉS DINAMIKÁJA

A **bűnözés struktúráján** általában a bűncselekmények, az elkövetők és az áldozatok bizonyos ismérvek által egynemű csoportokba való rendeződését értjük. Minden halmaz, statisztikai sokaság a rá jellemző struktúrával rendelkezik. Éppen ez a sajátos struktúra különbözteti meg tartalmilag az azonos vagy hasonló volumenű, de térben vagy időben eltérő bűncselekmények és elkövetőik halmazát. A különbség lényeges lehet a társadalomra veszélyesség, a súlyosabb vagy enyhébb bűncselekmények aránya, az elkövetési tárgy társadalmi értéke, az elkövetési mód, hely, idő, az elkövetők szándéka, előélete, büntetése, az áldozatok jellemzői stb. szerint.

a regisztrált bűnözés struktúrája

3. ábra. Bűncselekmények megoszlása 1999–2009. (www.index.hu)

1. A bűncselekmények elkövetési helye és ideje általában

A legtöbb bűncselekményt inkább a nagyvárosokban és vonzáskörzetükben követik el, mint kisvárosokban vagy vidéken. Ez a jellegzetesség számos tényezőnek tulajdonítható, így népsűrűségnek, a lakók szerinti megoszlásának, a népesség stabilitásának, a gazdasági feltételeknek, a bűnüldözés színvonalának, hogy csak néhányat említsünk. A legtöbb letartóztatásra a szegénység sújtotta gettóknak kerül sor, illetve olyan környéken, ahol a kábítószerárusok nyíltan jelen vannak az utcákon. A statisztikák szerint a legbiztonságosabb hely az ember saját otthona, kivétel a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, amelyek ebben a vonatkozásban lényeges eltérést mutatnak.

Ami az elkövetés idejét illeti, a statisztikai adatok szerint az idegenek által elkövetett erőszakos cselekmények 58 százalékára éjszaka, este 6 és reggel 6 óra között kerül sor. A háztartáson belüli bűncselekmények is ezt a sémát követik: azok közül a bűncselekmények közül, amelyeknek ismert az elkövetési ideje, a háztartások területén elkövetett lopások 70 százalékát, a gépjárműlopásoknak pedig 75 százalékát éjszaka követték el. A legtöbb zsebtolvajlás azonban napközben történik.

Az országos bűnözési mutatók az évszaktól függően is változnak. A személyek sérelmére és a háztartásokban megvalósuló bűncselekményeket nagyobb valószínűséggel követik el az év melegebb hónapjaiban, talán, mert nyáron az emberek több időt töltenek házon kívül, és így sokkal sebezhetőbbek a bűncselekményekkel szemben. Az emberek gyakran hagyják nyitva az ablakokat és az ajtókat, amikor a meleg időben elmennek otthonról, így teremtve kiváló bűnalkalmat.

2. Életkor és bűnözés általában

A statisztikai vizsgálatok eredményeként megállapítható, hogy a bűncselekmények miatt őrizetbe vettek csaknem egyharmada fiatalok. Az őrizetbe vételi arányok a harmincadik életév fölött kezdenek csökkenni, ötven év fölött pedig fokozatosan lecsökkennek körülbelül 2 százalékra vagy az alá. A 65 év felettek körében pedig mindez csak 1 százalék. A bűnözési aktivitásnak ez a korral járó csökkenése kiöregedési jelenséggé ismert. Eszerint minden elkövető kevesebb bűncselekményt követ el, ahogy idősebb lesz, mivel kevesebb az ereje, kevésbé mozgékony és így tovább. A kiöregedési jelenség az életciklus természetes velejárója.

A tizenévesek egyre inkább függetlenné válnak a szüleiktől, miközben nélkülözik a megélhetésükhöz szükséges forrásokat; bandákba tömörülnek más fiatalokkal, akik hasonlóan frusztráltak amiatt, hogy meg kell találniuk a pénzt, a szexet, az alkoholt, drog és a társadalmi státusz megszerzésének törvényes módjait. Együtt aztán törvénytelen utakra lépnek. Felnőttkorban viszont azok az apró szerzemények, amikhez bűncselekmények révén jutottak, már nem tűnnek annyira vonzóknak. Megnyílnak a törvényes utak. Megházasodnak. A kortársaik sem helyeslik már a törvénytörést. Megtanulják, hogy vágyaik kielégítése olykor hosszú időt vesz igénybe. A bagatell bűnözést már nem érzik kalandnak. A legtöbbjük számára ekkor kezdődik a kiöregedési folyamat.

Azonban néhány megrögzött bűnöző valószínűleg minden életszakaszában ugyanannyi bűncselekményt követ el. Azok a tényezők, amelyek az egyes embereket bűnelkövetésre készítik, változóak. Változik az elkövetett bűncselekmények száma és típusa, és változnak azok a tényezők, amelyek arra készítik az egyént, hogy felhagyjon a bűnözéssel.

3. Nemek és a bűnözés általában

A prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények, a bolti lopás és a szociális támogatásokkal kapcsolatos csalás kivételével a nőkhöz képest a férfiak hagyományosan több bűncselekményt követnek el minden életkorban. Az 1960-as évek óta érdekes fejlődést mutatnak a bűnözés és a nemek összefüggéséről szóló adatok. 1960-as adatok szerint az összes őrizetbe vétel 11 százaléka érintette a nőket, napjainkban kb. 19 százalékaért felelősek. És bár a nők őrizetbe vételi aránya sokkal alacsonyabb, mint a férfiaké, a nők esetében a ráta (arány, mérték) növekedése gyorsabb.

A statisztikai mutatók alapján a férfiak több bűncselekményt követnek el, mint a nők. A fiatalokú nők és férfiak bűnözői tevékenységének mintái és okai egyre inkább hasonlóvá válnak. Azok a csábítások, kihívások, megrázkódtatások és feszültségek, amelyeknek a nők az utóbbi években egyre inkább ki vannak téve, arra készítetik őket, hogy a férfiakhoz hasonló módon reagáljanak ugyanazokra az ösztönzőkre. Más szóval a társadalmi és gazdasági szerepek kiegyenlítődése hasonló (törvényes és törvénytelen) viselkedésmintákhoz vezet a férfiak és a nők részéről. Mivel a férfiak és nők bűnelkövetési hajlama alapvetően nem különbözik, ahogy egyre több nő lép be a munkaerőpiacra, és végez sokkal többféle munkát, úgy fog bűnözői rátájuk a vagyon elleni bűncselekmények tekintetében továbbra is emelkedni.

4. A hazai bűnözés struktúrájának vizsgálata büntetőjogi ismérvek szerint

A bűnözés egészen belül különbség tehető aszerint, hogy a *cselekmény közvadásnak* vagy *magánvadásnak* minősül-e. E megkülönböztetés a társadalomra veszélyesség alacsony fokára (könnyű testi sértés, rágalmozás, becsületsértés stb.) épül, és arra, hogy bizonyos esetekben leginkább a sértett tudja képviselni a vádat, megítélni saját érdekét. Az arányokat tekintve a közvadás bűncselekmények és elkövetőik jelentős többséget, mintegy 90 százalékot képviselnek az össz-bűnözésen belül.

A másik alapvető strukturális tagozódása a bűnözésnek a *szándékos* vagy *gondatlan* elkövetés szerint történik. A gondatlan bűnözés aránya az ismertté vált bűnelkövetők körében viszonylag alacsony, azonban növekvő tendenciát mutat. A gondatlan bűnözés sajátos oksági problémái, növekvő tendenciája és fokozódó jelentősége igényli, hogy a kriminológia és az igazságszolgáltatás egyaránt nagyobb gondot fordítson e bűnözési forma tanulmányozására.

5. A hazai bűnözés struktúrája a cselekményi oldalon

A bűnözés struktúrájának a cselekményi oldalról történő vizsgálata leggyakrabban a bűncselekményi tagozódásra irányul. (Elsősorban a rendőrségi és ügyészségi statisztikákra támaszkodva, így csak a közbiztonsági bűncselekmények adatai szerepelnek a nyilvántartásban.) Azonban megállapítható, hogy a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki a bűnözés zömét, mintegy kétharmadát. Ezt követik a közrend elleni, a közlekedési és a személy elleni bűncselekmények. Kriminológiai szempontból gyakran válik szükségessé a bűncselekmények újracsoportosítása. Az utóbbi években nagyon gyakran vizsgált témává vált az erőszakos bűnözés, amelynél az elkövetés módja és nem a sértett jogtárgy adja a csoportképző ismérveket. Így kerül egy csoportba erőszakos bűncselekmények címén: az emberölés, az erőszakos közöszülés, a hivatalos személy elleni erőszak, családon belüli erőszak, stb.

6. A hazai bűnözés struktúrája személyi (elkövetői, elítélti) oldalon

Amikor az elkövetői oldal különböző személyi és szociális ismérvei szerint tekintjük át a bűnözés struktúráját, célszerű az elítéltekre vonatkozó ismérveket is bemutatni, minthogy az ide vonatkozó adatok helyenként eltérő struktúrát mutatnak.

Az **elkövetők személyi ismérvei** közül igen jelentős szerepe van a kriminalitásban az életkornak. Az életkor ugyanis nem pusztán idő vagy biológiai faktor, hanem lényeges hatások, társadalmi viszonyok hordozója is. Más a társadalomban betöltött szerepe, helye a gyermekkorúnak, más a fiatalkorúnak, más a felnőtt korúnak és más az időskorúnak.

A *gyermekbűnözés* az összbűnözésnek mintegy 5–6 százalékát teszi ki. A gyermekek által elkövetett bűncselekmények túlnyomó hányada vagyon ellen irányul, főleg lopások és betörések formájában.

A *fiatalkorú bűnözés* rohamosan emelkedik, az összbűnözésnek kb. 20 százalékát adja. A fiatalkorúak elsősorban lopást, s ezen belül is jelentős arányban betöréses lopást, erőszakos közöszülést és garázdaságot követnek el. Fiatalkorú bűnözők alaptípusai:

- krónikus életpálya-bűnöző (már hároméves korában feltűnik például a dühkitöréseivel, később is érvényes rá az erőszakos megnyilvánulás. 6–12 év között találkozik először a rendőrséggel (többnyire vagyon elleni bűncselekmény miatt)
- csak a fiatalkorra korlátozott elkövetői típus (epizódyszerűen korlátozott elkövető, gyerekkori előtörténetében nem fedezhető fel antiszociális magatartászavar)

Neveléssel lehet segíteni e bűnözésfajtán, azonban kockázati tényező pl. a biológiai adottság, a magatartászavarok, család, korosztályi csoport, lakókörnyezet.

Az *időskorúak* követik el a legkevesebb bűncselekményt, a 60 éven felüliek kriminalitása még a 10–et sem éri el a 10 000 lakosra jutó elkövetők számadatában.

A legtöbb bűncselekményt felnőtt korúak követik el. Ez a jelenség nem véletlen, hiszen ők vannak a fizikai erejük teljében, ebben a korban legmagasabb az erőszakos bűnözés aránya. Mindemellett megtalálhatóak a társadalmi beilleszkedés problémái is.

Az *iskolai végzettség* egyik legfontosabb jellemzője az elkövetőknek. Általában a tudáshoz, a kulturáltsághoz kötődik a társadalomban elfoglalható pozíció, a társadalmi törvényszerűségek megértése és a jövő felismerése. Az alacsony iskolai végzettség, az ezzel járó társadalmi helyzet és tudati színvonal különösen erős kölcsönhatást mutat a durva, erőszakos bűncselekményekkel. Az iskolai végzettség hiánya, mint hátrányos helyzetet jelző faktor a nőknél jobban érzékelhető, mint a férfiaknál.

Az elkövetők *foglalkozás szerinti* megoszlása a foglalkozási típusok arányát tükrözi. A statisztikai adatok szerint az elkövetők felének nincs munkaviszonya. A foglalkozással rendelkező elkövetők fele munkás, ami összefüggésben van alacsony szintű képzettségükkel, jövedelmi és szociális viszonyaikkal, ami kihat életmódjukra, életszemléletükre.

Az elkövetők sajátos strukturális ismérve az *ismételt bűnelkövetés*. Az adatok szerint az elkövetőknek több mint egyharmada korábban már követett el ismertté vált bűncselekményt, s ezek fele büntetőjogilag is értékelendő.

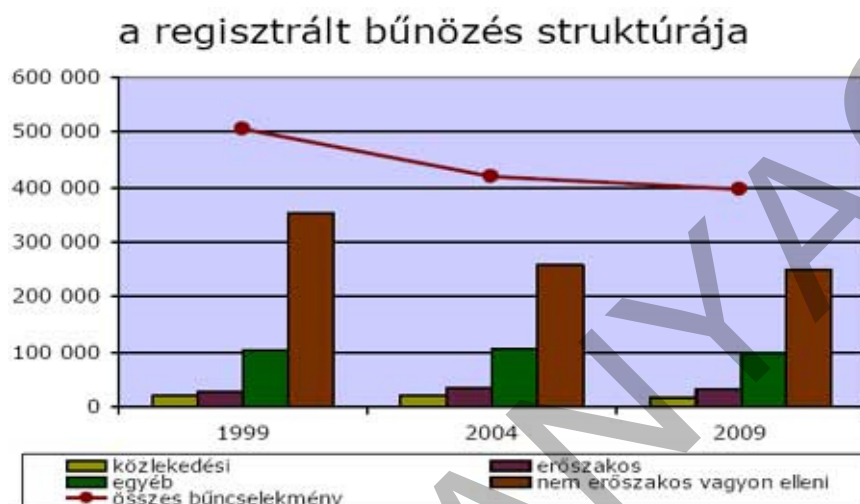
Az *elkövetőkre alkalmazott szankciók* csak részben az elkövetői oldal ismérvei, minthogy a büntetések elsősorban a cselekmény súlyához igazodnak, annak társadalomra veszélyességét hivatottak tükrözni. Az adatokból kitűnik a pénzbüntetés domináns szerepe. Ezt követi a szabadságvesztés-büntetés, melynek kb. fele a végrehajtandó szabadságvesztés, vagyis az elítéltek egyötöde kerül büntetés-végrehajtási intézetbe.

Végezetül az elkövetői oldalon szólni kell még az *alkohol alatt vagy az alkohol megszerzése* érdekében elkövetett bűncselekmények elkövetőiről. Ezek az elkövetők igen jelentős hányadát alkotják az elkövetőknek, több mint egyharmadát, zömmel a közlekedési, a személy elleni és a közrend elleni bűncselekmények elkövetői között. Az erőszakos bűncselekményeknél is magas az arányszámuk, különösen a súlyos testi sértés, a garázdaság, az erőszakos közöszlészó elkövetőinél.

A bűnözés dinamikájának vizsgálata arra kérdésre ad választ, hogyan változik a bűnözés volumene évről évre, s milyen a változás tendenciája rövidebb vagy hosszabb távon. A bűnözés dinamikáját, ugyanúgy, mint a volumenének a behatárolását, többféle mutatószámmal jelölhetjük meg, nevezetesen a cselekmények, az elkövetők, az elítéltek számának alakulásával. A társadalmi fejlődésre jellemző, hogy a bűnözés növekvő tendenciát mutat.

A nemzetközi statisztikai adatok azt mutatják, hogy a bűnözés általános emelkedő tendenciája mellett a bűnözés dinamikája meglehetősen egyenetlenül változik, kisebb-nagyobb emelkedő vagy csökkenő periódusok váltják egymást.

A bűnözés dinamikájának vizsgálatakor mindig felmerül a kérdés, hogy a statisztikai adatok megfelelően tükrözik-e vissza a bűnözés alakulását, nem befolyásolják-e lényegesen az ún. formális tényezők, mint a számbavételi rendszer módosítása, jogszabályváltozás, ítélkezési gyakorlat, a bűnüldöző szervek munkájának lanygulása vagy intenzitásának növekedése, az amnesztia stb. A bűnözés dinamikájának vizsgálatához hozzátartozik a prognózis is, vagyis a bűnözés alakulásának előrejelzése rövidebb vagy hosszabb távra. A legújabb bűnözési adatok azokat a prognózisokat igazolják, amelyek a bűnözés példátlan növekedését jelezték.

4. ábra. A regisztrált bűnözés statisztikája (www.index.hu)

BŰNMEGELŐZÉS ÉS ÁLDOZATVÉDELEM

A rendőrség bűnmegelőzési szolgálatának munkatársai alapvető feladatuknak tekintik az áldozattá válás elkerülésének elősegítését, a sértetti oldal erősítését. Ennek érdekében a területért felelős áldozatvédelmi referensek folyamatosan figyelemmel kísérik a bűncselekmények alakulását (kiemelt figyelmet fordítva a gyakorivá váló, vagy ezzel a veszéllyel fenyegető elkövetési módszerekre, a kiemelt célcsoportokra).

A bűnmegelőzés fogalma: az állami szervek, önkormányzati szervek, társadalmi szervezetek, gazdasági társaságok, állampolgárok és csoportjaik minden olyan tevékenysége, amely az elkövetővé, valamint az áldozattá válás megelőzésével a bűnalkalmak csökkentésével a bűncselekmények számát csökkenti.

A társadalmi bűnmegelőzés fogalma: Olyan intézkedések összessége, amelyek a társadalom kohéziójának növelésére, az egyének és természetes közösségeik társadalmi kötelekeinek megtartására a lazuló kötelekek erősítésére, a társadalmi integráció biztosítására irányul.

A bűnmegelőzés területei:

- közterületek rendjének védelme,
- család-, gyermek- és ifjúságvédelem (hatósági ellenőrzések, eltűnt személyek felkutatása, iskolai előadások, jelzőrendszer működtetése),

- drogprevenció (kiadványokhoz készítése, oktatás pedagógusoknak, szülőknek és diákoknak),
- vagyonvédelem (otthon- és üzletbiztonság: szaktanácsadás, biztonságtechnikai eszközök minősítése, betörési vonal tapasztalatainak értékelése),
- felvilágosító és propaganda tevékenység (a Rendőrség Biztonságra Nevelő Iskolai Programja)
- áldozatvédelem, áldozatsegítés (kárenyhítési eljárásban, tájékoztatás az sértett jogairól, egyéb segítség közvetítése).

Az áldozatvédelem fogalma: A bűncselekmények áldozataival, sértettjeivel, áldozattá válásukkal foglalkozó tudomány a viktimológia.

Az áldozat fogalma: A bűncselekmény sértettje, sértettjének közeli hozzátartozója, valamint az a természetes személy, aki a büntetőjog-ellenes cselekmény közvetlen következményeként sérelmet, így különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, vagy gazdasági veszteséget szenvedett.

Közeli hozzátartozó: a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó, a mostoha- és a nevelőszülő, a testvér.

Az áldozattal egy tekintet alá esik, akinek a bűncselekmény lelki, fizikai vagy erkölcsi sérülést okozott.

Viktimológia fogalma: A bűncselekmények áldozataival foglalkozik, s az áldozatoknak a bűncselekmény genezisében való szerepét, jogait, valamint azt vizsgálja, hogy milyen gondoskodás illeti meg őket. E tudományos ismeretrendszer a kriminálviktimológia.

A kriminálviktimológia kutatási területei

- a bűnözés, illetve egyes bűncselekmények áldozatszempontú morfológiája,
- az áldozat viselkedése a bűncselekmény előtt, alatt és után,
- az áldozat elkövetővel való kapcsolata,
- az áldozat közreműködése a büntetőeljárásban,
- az áldozat jogi helyzete, a bűncselekménnyel okozott kár megtérülésének módjai.

Az áldozatvédelem jogi szabályozása

Az Európai Unió Tanácsának 2004/80/EK számú irányelve alapján elkészült és 2006. január 1-jén lépett hatályba a bűncselekmények áldozatainak segítségéről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény. Az áldozatsegítő támogatások igénybevételének részletes szabályait az áldozatsegítő támogatások igénybevételének részletes szabályairól szóló 1/2006. (I. 6.) IM rendelet tartalmazza. A 2006. január 1-jén létrejött Igazságügyi Hivatalnál összpontosul a jogi segítségnyújtás és az áldozatsegítés hatósági feladata (Áldozatsegítő Szolgálatok).

5. ábra. Áldozatsegítő Szolgálatok tájékoztatási adatai 2009. (www.bunmegelozes.hu)

Az Áldozatsegítő Szolgálat Missziója

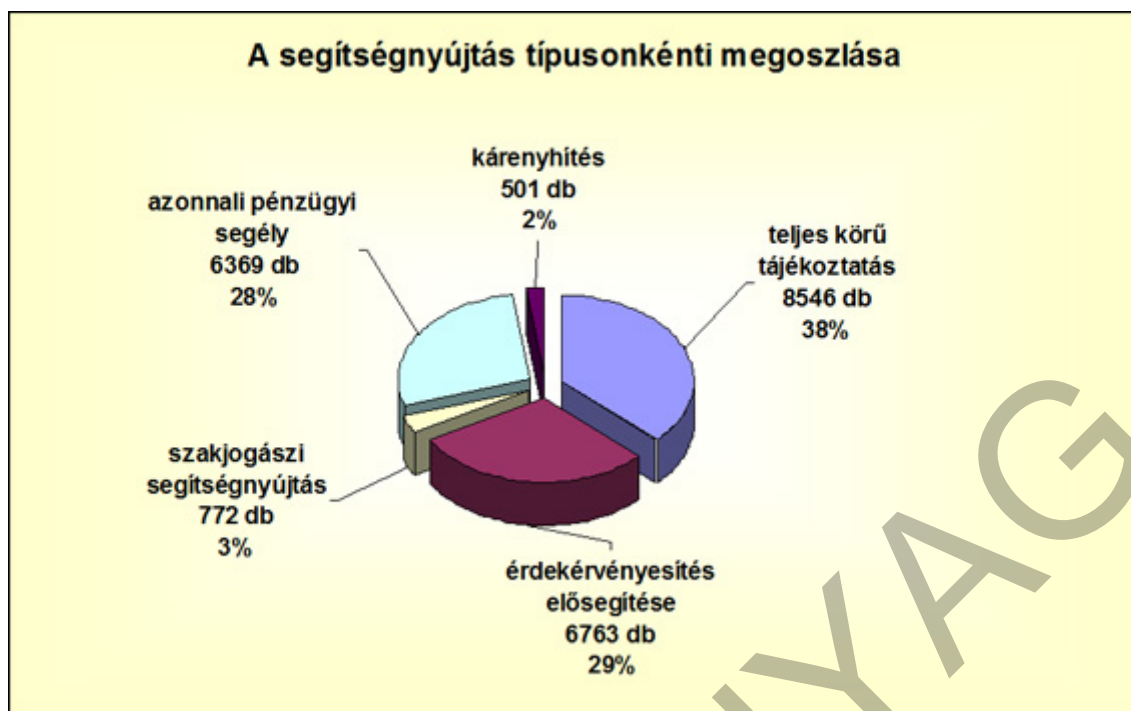
A jogállam feladata biztosítani a bűncselekmények felderítését és üldözését, a bűnösség kérdésének tisztességes eljárásban történő eldöntését, és a társadalom érdekeit szolgáló büntetés végrehajtását.

Az áldozat érdeke, hogy a bűncselekménnyel okozott fizikai, lelki, érzelmi, anyagi vesztesége a lehető legteljesebb mértékben csökkenjen. A szolidaritás és a méltányosság eszméinek megfelelni kívánó jogállam felelőssége az is, hogy a bűncselekmények elkövetése következtében sérelmet szenvedők ne legyenek védtelenek és kiszolgáltatottak. Az Áldozatsegítő Szolgálat e cél megvalósításán dolgozik, szem előtt tartva, hogy munkája csak széles társadalmi összefogásra építve lehet eredményes. (www.bunmegelozes.hu, 2006. február 22.)

Az áldozatok számára az állam a következő segítségeket biztosítja:

- teljes körű tájékoztatás,
- érdekérvényesítés elősegítése,
- szakjogi segítségnyújtás,
- azonnali pénzügyi segély,
- állami kárenyhítés.

2009. folyamán az áldozatsegítő szolgálat 22.951 ügyben járt el, a segítségnyújtás típusai szerint az alábbi megoszlásban:

6. ábra. Áldozatsegítő Szolgálatok segítségnyújtása 2009. (www.bunmegelozes.hu)

További jogszabály, az állami irányítás egyéb jogi eszköze az áldozatvédelem témában:

- az egyes erőszakos bűncselekmények következtében sérelmet szenvedettek állami általi kárenyhítésének szabályairól szóló 209/2001. (X. 31.) Korm. rendelet
- a Rendőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 50/2008. (OT 29.) ORFK utasítás

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A tananyag elsajátításához az alábbiakban részletezett aktivitás szükséges Öntől:

- olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozása, megértése
- a fejezethez megadott ajánlott irodalom tanulmányozása
- a kérdések önálló megértése, válaszadás

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

Feladat

- a. Mi a kriminológia tárgya?
- b. Említsen meg három jelentősebb magyar kriminológust!
- c. Mi a bűnözés fogalma?
- d. Mit nevezünk látens bűnözésnek?
- e. Mi az áldozatvédelem fogalma?

MEGOLDÁSOK

Feladat megoldása

a. A bűnözés, a bűnözés törvényszerűségeinek felismerése, a bűnözéssel kapcsolatos jelenségek összefüggéseinek rendszere.

b. Szabó András, Finszer Géza, Korinek László

c. Olyan történelmileg változó társadalmi – jogi tömegjelenség, amely egy meghatározott területen és időben elkövetett bűncselekményeket, elkövetőiket és a cselekmények sértettjeit foglalja magában.

d. Azoknak a bűncselekményeknek, bűnelkövetőknek és sértetteknek (áldozatoknak) az összessége, amelyek nem jutnak a hatóságok tudomására. Általánosan elfogadott feltételezés szerint a látens bűnözés – a becslésére vonatkozó kutatások alapján –, az ismertté vált bűnüldözés többszöröse. Minimum kétszerese, de a legáltalánosabb vélemény szerint négyszer-öttször is több, mint a regisztrált bűnözés.

e. A bűncselekmények áldozataival, sértettjeivel, áldozattá válásukkal foglalkozó tudomány a viktimológia.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Adler – Mueller – Laufer – Kriminológia. Osiris, 2000.

Dános Valér – Kriminológiai ismeretek, második, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004.

Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (szerkesztők) – Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó. Budapest, 2006.

Dr. Korinek László – Kriminológia. PTE Állam-és Jogtudományi Kar Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2005.

<http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=2066&PHPSESSID=1bf5597eede3623505ebb35bb834a51d> (2010. 07. 21.)

http://index.hu/belfold/2010/05/19/ertelmetlen_a_harom_dobas/ (2010. 07. 21.)

Lakatos János – Bűnügyi ismeretek III. jegyzet. BM Könyvkiadó, 1986.

Vermes Miklós – A kriminológia alapkérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

Vígh József – Kriminológiai alapismeretek. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1998.

AJÁNLOTT IRODALOM

Bakóczy Antal – Irányzatok és iskolák a hazai kriminológiában. Belügyi Szemle. 1988/4.

Irk Ferenc – A ma kriminológiájának aktuális kérdései. Magyar Jog, 1992/5.

Korinek László – Irányzatok a kriminológiai gondolkodás fejlődésében. BM Kiadó, Budapest. 2001.

Lévai Miklós – A magyar kriminológia története a kialakulásától az 1950-es évekig. Belügyi Szemle, 1996/6.

Nyerges Lajos – interjú – A kriminológiáról dr. Vígh Józseffel. Rendészeti Szemle, 1992/11.

Schneider, H. J. – Összehasonlító kriminológia: feladatok, módszerek, kutatási eredmények. Belügyi Szemle, 1995/9.

Szabó András – Igazságosan vagy okosan. Jogtudományi Értekezések, Akadémiai Kiadó. Budapest, 1993.

Szabó Dénes – Kriminológia tegnap és ma. Magyar Tudomány, 1995/1.

Vígh József – Honnan indult és merre halad a kriminológia? Magyar Jog, 1991/9.

Vígh József – A bűnmegelőzés elméleti és gyakorlati kérdései. Magyar Jog, 1999/6.

MUNKANYAG

A(z) 0731-06 modul 024-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
52 861 02 0000 00 00	Határrendész
52 861 06 0010 52 01	Határrendészeti-rendőr
52 861 06 0010 52 02	Közrendvédelmi-rendőr

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
10 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet

1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:

Nagy László főigazgató